

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIAUS UNIVERSITETAS

ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAI

Sudarė
Artūras Dubonis

7

Lietuvos istorijos institutas
Vilnius, 2021

TURINYS

Artūras Dubonis

Pratarmė 7

Straipsniai

Сергей Полехов

Как короновать великого князя? Из истории „коронационной бури“
(1429–1430) и инсигний, предназначавшихся для Витовта 9

How is a Grand Duke Crowned as King? From the History of the “Coronation Storm”
(1429–1430) and the Insignia Intended for Vytautas. *Summary* 74

Laimontas Karalius

„Popierinė“ valstybė: XVI a. pirmosios pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
valdžios mikrofizika (vieno atvejo tyrimas) 75

The “Paper” State: Microphysics of the Government in the Grand Duchy
of Lithuania in the First Half of the 16th Century (Case Study). *Summary* 111

Darius Antanavičius

Nežinomas 1641 m. Lietuvos Metrikos knygų sąrašas 113

The Unknown 1641 List of Books of the Lithuanian Metrica. *Summary* 154

Jonas Drungilas

Bilevičių genealoginė kronika (XV–XVII a. pirmoji pusė) 157

Bilevičius Genealogical Chronicle (15th–First Half of the 17th Centuries). *Summary* 205

Tamara Bairašauskaitė

Privati korespondencija kaip bajorų šeimos istorijos šaltinis: Bialozorų,
Končų ir Römerių atvejis (XIX a. 3–9 dešimtme.) 207

Private Correspondence as a Source on the History of a Noble Family:
The Case of the Białozor, Koncza and Römer Families (1820s–1880s). *Summary* 234

Lietuvos Metrikos tyrimų ir leidybos projektas Rusijoje

Андрей Бондаренко, Олег Хоруженко

Об издании метрики королевы Боны в Институте российской истории Российской академии наук	237
On the Publication of Queen Bona Sforza's <i>Metrica</i> by the Institute of Russian History of the Russian Academy of Sciences. <i>Summary</i>	252

Publikacija

Regina Laukaitytė

Kanauninko Povilo Dogelio dienoraščio fragmentas: 1946 m. rugsėjo 10–1947 m. balandžio 18 d.	253
---	-----

Recenzijos

<i>„Для лепшое твердости...“: пергаментныя дакументы перыяду Вялікага Княства Літоўскага з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі (1391–1566 гг.), уклад. Я. С. Глінскі, А. А. Жлутка, Д. В. Лісейчыкаў, Мінск: Беларусь, 2018. – 143 с.; [3] іл. (Александр Груша)</i>	309
<i>Стратегії та ритуали конфлікту: шляхетський соціум Волині зламу XVI і XVII ст. Джерела та інтерпретації, упорядник Н. П. Старченко; відп. ред. Г. В. Боряк, Київ: Інститут історії України НАНУ, 2020. – 615 с. (Светлана Блащук, Дмитрій Ващук)</i>	319
Santrumpos	323
Apie autorius	325
Autoriams	327
Guide for Authors	331

P R A T A R M Ė

Istorijos šaltinių tyrimų redakcinė kolegija ir leidėjai mokslo visuomenei ir Lietuvos istorijos mylėtojams įteikia septintąjį leidinio tomą. Mums svarbu ir džiugu, kad Lietuvos mokslininkų istorikų ir mūsų kolegų užsienyje vykdomų tyrimų mastai ir galimybės leidžia formuoti tokios specifinės tematikos kaip šaltinių tyrimas mokslinius rinkinius.

Šiame tome skelbiamais darbais, kaip įprasta nuo pirmojo tomo, mokslas papildomas naujais pavieniais Lietuvos istorijos šaltiniais arba jų blokais, pateikiamos jų analizės ir interpretacijos. „Vedamuoju“ mūsų rinkinyje dera laikyti Sergejaus Polechovo straipsnį. Autorius nagrinėja didžiojo kunigaikščio Vytauto ir jo žmonos Julijonos karūnavimo problemos reikšmingą aspektą – pateikia tyrinėtojų beveik nepastebėtus duomenis iš jiems skirtų karūnų istorijos. Analizuojami keli reikšmingi istorijos šaltiniai: Niurnbergo miesto išlaidų knyga, Vokiečių ordino Štumo vaito Klausio fon Redvico pasiuntinybės pas Romos karalių Zigmantą Liuksemburgietį (1429 m.) aprašymas, taip pat iki šiol nežinotas karūnavimo projekto dokumentas, išlikęs Bavarijos valstybinės bibliotekos rankraštyje. Straipsnis nukelia mus į vieno įnirtingiausių vėlyvųjų viduramžių lenkų ir lietuvių konflikto laikus – „karūnavimo audrą“ – ir įrodo, kad „lenkai nepagrobė Vytauto karūnos“. Naujas istorijos šaltinis pateikiamas ir Dariaus Antanavičiaus tyrime. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, Vilniaus kapitulos fonde (F 43) autorius surado Lietuvos Metrikos tyrėjų nepastebėtą savotišką Lietuvos Metrikos knygų inventorių, sudarytą 1641 m. rugsėjo–spalio mėn. Inventorių parengė tuometis viešasis notaras kunigas Laurynas Mocarskis (*Wawrzyniec Mocarski*). Lietuvos Metrikos istorijos tyrimą papildė kolegų iš Maskvos Andrejaus Bondarenkos ir Olego Choruženkos straipsnis apie Lietuvos Metrikos tyrimų ir leidybos projekto atnaujinimą Rusijoje. Naujus istorijos šaltinius pristatančių straipsnių seriją užbaigia Jono Drungilo tyrimas ir šaltinio publikacija. Autorius analizuoja Lvove aptiktą XV a. vidurio–XVII a. pirmosios pusės Bilevičių genealoginę kroniką, surašytą XVII a. pradžioje. Tai išskirtinis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės genealoginio žanro rašytinis šaltinis, kuriame paminėta 520 asmenų

bei pateikta dvi-penkias kartas apimanti giminės istorija. Lietuvos bajorijos giminių XIX a. istorijos dokumentų mokslinę informacinę vertę ištiria Tamara Bairašauskaitė. Tyrinėta Bialozorų, Končų ir Römerių giminių didelės apimties privati korespondencija. Autorė parodo, kaip adresatai ir adresantai, sudarantys susigiminiavusią stambiųjų bajorų grupę, asmeniniais likimais siejosi su svarbiausiais XIX a. pirmosios pusės politiniais, socialiniais ir kultūriniais procesais. Tų pačių įvykių, aplinkybių ir išgyvenimų aprašymas kūrė vientisą naratyvą, būdingą vienodos pasaulėžiūros, pasaulėjautos ir vertybių sistemos grupei. Todėl į grupės susirašinėjimą autorė žiūri kaip į plačios paskirties istorijos šaltinį. Truputį nuošaliau daugiau ar mažiau panašios tematikos šaltiniotyros atradimus pristatančių darbų atsiduria nuodugnus tiriamasis Laimonto Karaliaus straipsnis, skirtas Pasvalio bažnyčios klebono Erazmo, Eustachijaus sūnaus, (†1545/1546) užtrukusiai teisei kovai (1533–1546–1549) dėl keturių tuščių žemių nuosavybės pripažinimo Pasvalio bažnyčiai. Gausi ir detali įvairiausių pareigūnų ir teisinių veiksnių dokumentika bei jos parodomas efektyvumas (įsakymų vykdymas) atskleidžia aptariamam laikui Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje sėkmingai funkcionuojantį teisingumo vykdymą, pagrįstą rašytinės teisės „antspauduotų raštų“ kultūra. Autorius išskiria palankius ir nepalankius teisinės kultūros elementus, nulėmusius sėkmingą teisinės kovos baigtį – nuosavybės pripažinimą Pasvalio bažnyčiai. Klebono „sėkmės formulėje“ autorius užčiuopė dokumentų klastojimo atvejus.

Septintajame *Istorijos šaltinių tyrimų* tome Regina Laukaitytė skelbia reikšmingą didelės apimties istorijos šaltinių publikaciją, kuri skaitytojui Lietuvos katalikų dvasininko kanauninko Povilo Dogelio akimis atveria duris į juodžiausius naujausios Lietuvos istorijos metus – į 1946–1947 m.

Mūsų leidinį užbaigia recenzijų skiltis, kurioje pristatomos dvi Ukrainoje ir Baltarusijoje išleistos įsidėmėtinos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos šaltinių publikacijos.

Redakcinė kolegija nuoširdžiai dėkoja septintojo tomo autoriams už bendradarbiavimą ir kviečia juos bei kitus neabejingus šaltinių tyrimų problemoms mūsų ir užsienio tyrinėtojus ateityje aktyviai rašyti į leidinį.

Dosnios finansinės paramos šio tomo leidimui sulaukėme iš Lietuvos mokslo tarybos. Už tai nuoširdžiai dėkojame.

Artūras Dubonis